

جایگاه وقف در حقوق ایران و فقه امامیه

تألیف

اکبر وطن پور

۱۴۰۰

سرشناسه	:	وطن پور: اکبر / ۱۳۵۲ م
عنوان و نام پدیدآور	:	جایگاه وقف در حقوق ایران و فقه امامیه / تألیف: اکبر وطن پور
مشخصات نشر	:	تهران / تفکر آینده ساز / ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	:	۱۲۳ ص / وزیری ۱۷*۲۴
شابک	:	978-622-7081-89-3
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۴۱-۱۴۳.
موضوع	:	وقف -- ایران
موضوع	:	Waqf -- Iran
رده بندی کنگره	:	BP۲/۱۹۳
رده بندی دویی	:	۳۷۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۶۶۴۳۷۷

حقوق مادی و معنوی برای انتشارات و مؤلف محفوظ است و هر گونه کپی برداری پیگرد قانونی دارد

عنوان

جایگاه وقف در حقوق ایران و فقه امامیه

تألیف اکبر وطن پور

ناشر تفکر آینده ساز

مدیر تولید موسسه مشاوران زند

شمارگان ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ اول، ۱۴۰۰

قیمت ۹۸ هزار تومان

ISBN: 978-622-7081-89-3

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۴	تعریف وقف
۱۴	تعریف لغوی وقف
۱۵	تعریف اصطلاحی وقف
۱۵	تعریف وقف در قانون مدنی
۱۶	تعریف حق
۱۶	حق در لغت
۱۶	حق در اصطلاح
۱۷	تعریف موضوع
۱۷	تعریف فقه
۱۷	فقه در لغت
۱۸	فقه در اصطلاح
۲۱	
۲۲	شبکه معنایی وقف در قرآن
۲۳	وقف در سیره بزرگان و معصومین
۲۳	وقف در سیره پیامبر
۲۴	وقف در سیره امام علی
۲۶	وقف در سیره حضرت زهرا
۲۷	وقف در سیره دیگر امامان شیعه
۲۸	فلسفه تأسیس و ترویج نهاد وقف در اسلام
۲۹	جایگاه و اهمیت وقف
۳۰	فضیلت و پاداش وقف
۳۰	تاریخچه وقف
۳۱	نگاهی کوتاه به پیشینه تاریخی وقف در اسلام
۳۱	وقف در زمان بنی امیه
۳۲	وقف در زمان عباسیان
۳۲	وقف در زمان عثمانی

۳۳	وقف در ایران
۳۳	وقف در ایران قبل از اسلام
۳۴	وقف در ایران بعد از اسلام
۳۷	موقوفه های ایران بعد از مشروطیت، تا پیروزی انقلاب اسلامی
۳۹	وقف پس از انقلاب اسلامی
۴۰	وقف در قانون مدنی ایران
۴۴	وقف در سایر مذاهب و کشورهای مختلف
۴۵	وقف در سرزمین بین النهرین و مصر قدیم
۴۵	وقف و بخشش در بین اعراب قبل از اسلام
۴۵	بخشش در بین سومریان
۴۶	بخشش در بین مصریان قدیم
۴۷	بخشش در بین مردم بابل
۴۷	بخشش در فرهنگ یهود
۴۸	وقف در ایران قدیم
۴۸	بخشش در بین زرتشتیان
۴۹	اندرز انوشیروان
۵۰	بخشش از دیدگاه بزرگمهر
۵۱	بخشش از دیدگاه مزدک
۵۲	بخشش از دیدگاه مانی و پیروانش
۵۲	بخشش در بین صائین
۵۳	وقف و شبه وقف و بخشش در فرهنگ هند و چین و خاور دور
۵۳	فرهنگ وقف و شبه وقف و بخشش در بین برهمن ها
۵۴	فرهنگ وقف و شبه وقف و بخشش در میان بودائیان
۵۴	وقف در مسیحیت و کشورهای غربی
۵۴	وقف و بخشش در مسیحیت
۵۵	فرهنگ وقف و شبه وقف و بخشش در یونان
۵۵	وقف و بخشش در میان رومیان
۵۶	وقف و بخشش در میان آلمانی ها
۵۶	وقف و بخشش در فرانسه

۵۶	وقف و بخشش در حقوق آنگلو ساکسون
۵۷	اصطلاحات غربی مشابه وقف اسلامی:
۵۹	
۶۰	ارکان وقف
۶۰	وقف عقد است یا ایقاع
۶۲	نظری اجمالی بر دلایل اقوال سه گانه
۶۲	دلایل لزوم قبول در وقف
۶۴	انعقاد وقف
۶۴	ایجاب و قبول
۶۵	شرایط عمومی و اختصاصی وقف
۶۶	شرایط اساسی برای صحت اعمال حقوقی
۶۷	مشروعیت جهت وقف
۷۱	قبض موقوفه :
۷۱	وضع حقوقی قبض
۷۱	تأثیر قبض در وقف
۷۷	شرایط اختصاصی وقف
۷۷	شرایط واقف
۷۷	شرایط واقف از نظر فقههای امامیه
۷۹	شرایط واقف در قانون مدنی
۸۰	شرایط موقوف علیهم
۸۰	شرایط موقوف علیهم در فقه و قانون
۸۷	وقف بر نفس
۸۷	وقف بر نفس از دیدگاه فقههای شیعه
۸۸	وقف بر نفس از دیدگاه قانون مدنی:
۹۰	شرایط مال مورد وقف در فقه و قانون
۹۷	شخصیت حقوقی موقوفه
۹۹	اثبات وقف
۱۰۱	
۱۰۲	اداره و تولیت موقوفات

۱۰۲		تولیت موقوفه ها
۱۰۲		تولیت از نظر فقهای اسلامی
۱۰۳		شرایط متولی
۱۰۳		عقل
۱۰۳		کفایت
۱۰۳		اسلام
۱۰۴		عدالت
۱۰۵		تولیت در وقف از نظر قوانین موضوعه
۱۱۶		قایم به ذات بودن تولیت
۱۱۷		موقوفات مجهول التولیه
۱۱۹		مسئولیت متولی از نظر قوانین موضوعه
۱۲۰		بایان وقف
۱۲۰		تلف موقوفه
۱۲۱		اخذ شفعه
۱۲۲		فروش موقوفه
۱۲۲		موارد امکان فروش
۱۲۳		خرابی موقوفه
۱۲۳		نقصان انتفاع
۱۲۵		اثر آموزشی _ فرهنگی وقف
۱۲۵		مبارزه با تهاجم فرهنگی
۱۲۶		وقف و اثرات تربیتی
۱۲۶		وقف والفت بخشیدن بین دلها
۱۲۶		وقف و شاخصه های تعلیم و تربیت
۱۲۶		وقف و تعاون برادری
۱۲۷		وقف و حفظ ارزشها
۱۲۷		وقف تبلور بخشندگی در عبادت
۱۲۹		آثار و کارکردهای اجتماعی وقف
۱۲۹		مبارزه با فقر
۱۳۱		مشکلات عملی اوقاف

وقف بهترین و مؤثرترین وسیله تکامل اجتماعی است و به عنوان نهادی است که تداوم صدقات را امکان پذیر می سازد. از امتیازات شریعت اسلامی آنست که مسلمانان را بر تکامل اجتماعی ترغیب می نماید، آنان را بر صدقه دادن در راه های خیر و اعانه مساکین تشویق میکند، و علاوه بر معمول بودن در میان ملل مختلف در زمانهای قدیم، در دین اسلام نیز به جهت تأکید قرآن و سنت اهمیت بیشتری کسب کرده است، برای همین مورد بحث و تدقیق فقها قرار گرفته و جوانب مختلف آن تحت شمول ضوابط و قواعد فقهی درآمده است. با تدوین قانون مدنی و اختصاصی مواد ۵۵ تا ۹۱ به آن، وقف، به صورت تأسیس حقوقی موضوعه شکل یافت و با ایجاد سازمان اوقاف، اداره آن نیز تحت کنترل قانون و دولت در آمد. گسترش فعالیت دولت در امور نظارت بر مالکیت و اتخاذ سیاستی برای تحدید مالکیت خصوصی، در جهت تأمین اهداف مختلف، منجر به تدوین قوانینی شده است که موقوفات را هم در بر گرفته که اهم آنها، ناظر به فروش مال مورد وقف و تبدیل به احسن است. وقف از زمانهای قدیم بین ملل مختلف، معمول بوده، ولی در دین اسلام، به دستگیری از ضعفا و فقرا و توجه مسلمانان بر امور خیریه، به کیفیتی که در این مقاله تلاش شده تا موضوع جواز فروش و مابقی بیع وقف به طور شفاف بررسی گردد تا با در نظر گرفتن مصالح وقف، امکان استفاده مطلوب از موقوفات در چارچوب نیت واقعی واقف فراهم آید تا راهگشای تدوین قوانین مناسب در این امر گردد.

در مجموعه احکام و تعالیم اسلامی سنت وقف و صدقات جاریه به عنوان رهنمودهای انسان ساز و فرهنگی متری به شمار می رود که آثار اخلاقی و عواید معنوی بزرگی بی شماری را به دنبال دارد وقف با توزیع مجرد در آمد بین افراد، جامعه را به سمت توازن اجتماعی هدایت می کند.

نقش وقف در گسترش مالکیت، در تأمین اجتماعی، در کاهش اختلافات طبقاتی و به وجود آمدن عدالت اجتماعی و در رابطه با جبران کمبود خدمات دولتی و تنظیم جریان پول و کالا در اقتصاد و ثبات وضعیت اقتصادی از جمله مواردی است که ناشی از وقف می باشد.

یکی از کارهای شایسته ای که همچون صدقه جاریه باقی می ماند و اثرات و برکات آن نصیب افراد جامعه می شود سنت حسنه وقف است. وقف نمادی از لوح خیر خواهی و تعاون و هم زیستی و عواطف انسانی، برخاسته از ایده والا و ایمان است.

وقف از یک طرف وسیله ای بسیار خوب برای ایجاد انس، الفت و همبستگی بین مسلمانان و از طرف دیگر وسیله ای برای تألیف قلوب مردم غیر مسلمان است. وقف جامعه را از آلودگی ها و ناخالصی ها پاک می کند و راه را برای تزکیه آن هموار می سازد.